

El record d'una exposició

A la memòria de l'Helena Blanco

MARIA LLUÏSA BERASATEGUI
Biblioteca de l'Esport

<http://cultura.gencat.es/esport/biblio>
E-mail: kdgebe@correu.gencat.es

La Biblioteca de l'Esport conté un conjunt de fons documentals de reconeguda riquesa per la seva raresa i antiguitat. Donada la voluntat que tota biblioteca té de difondre el contingut del seu fons, recentment s'exhibí una mostra dels fons antics de la biblioteca en el Centre d'Estudis de l'Esport Dr. Melcior Colet de Barcelona. A l'acte d'inauguració, presidit pel Secretari General de l'Esport, el Dr. Ramon Balius i Juli glossà, amb l'habilitat que el caracteritza, els orígens de la Biblioteca de l'Esport i les peculiaritats de la constitució dels seus fons.

Les obres exposades han estat descrites en el catàleg de l'exposició i són consultables a la Biblioteca de l'Esport.

La mostra contenia dos tipus de documentació: la producció bibliogràfica impresa i l'obra gràfica. En aquest article em referiré a la primera.

Van ser exposades un total de 75 peces entre llibres, títols de revista i fulls, repartits en sis àmbits temàtics. El llibre més antic exposat és datat el 1569 i el més modern el 1938.

El primer àmbit girava a l'entorn dels llibres antics i hi destacava la figura del famós metge renaixentista italià Girolamo Mercuriale, que dedicà un tractat als exercicis gimnàstics en el món clàssic. Les tres edicions exposades del *De arte gymnastica* són de reconeguda vàlua per diferents motius. La impresa el 1569 és l'edició prínceps, la impresa el 1601 conté bonics gravats i la publicada a Madrid el 1845 és una acurada traducció castellana.

A més de l'obra de Mercuriale, entre els llibres antics exposats, convé esmentar el volum dedicat als esports de l'enciclopèdia de Diderot i Diderot. Segons Palau¹ es tracta de la traducció impresa a Madrid entre 1781 i 1794, que conté les definicions de les veus co-

rresponents a l'equitació, el ball, l'esgrima i la natació.

La producció bibliogràfica de les escoles de gimnàstica i educació física del segle XIX es mostrava a la segona vitrina. En destaquem el *manual* i l'*atlas* de Francisco Amorós. L'*atlas* conté unes làmines d'exercicis físics i un gravat del gimnàs que el militar espanyol fundà a París.

Entre les altres obres remarcables del segle XIX esmentarem *La Educación física en el hombre, necesidad de promoverla en España por las madres y escuelas públicas de enseñanza* de Félix González, impresa a Madrid el 1814 i que porta com a subtítol *Discurso médico-político*. També s'exhibien diferents tractats de gimnàstica mèdica i terapèutica d'autors com Lladó, Busqué i Torró o Recasens i Minguella. L'obra exposada d'aquest darrer, titulada: *Gimnástica: su importancia en terapéutica*, es la memòria presentada per obtenir el grau de doctor.

La secció següent estava dedicada a l'esgrima i l'equitació. L'elecció d'aquestes temàtiques no és casual. Des de l'antiguitat l'equitació havia estat considerada un exercici noble associat a l'activitat bèl·lica. Semblantment l'esgrima durant els segles XVI i XVII es convertí en un exercici privatiu de la noblesa. Pel fet de tractar-se en ambdós casos d'obres adreçades a les classes més privilegiades ens han arribat uns exemplars que contenen uns bonics gravats. Com a obres interessants d'aquest apartat podem esmentar les d'equitació de Francisco de Laiglesia y Darrac i les d'esgrima de Liborio Vendrell.

L'olimpisme no podia faltar en aquesta exposició. L'espai que s'hi dedicà, encapçalat per uns textos de Pierre de Coubertin i de J. A. Samaranch, exhibia les memòries oficials

¹Palau 79542

del Jocs Olímpics de Londres el 1908, d' Estocolm el 1912 i de Los Angeles el 1932.

Altres obres a destacar són *Els Jocs olímpics a l'antiga Grècia* de Josep Elias i Juncosa, periodista català que impulsà l'olimpisme a casa nostra. Ell mateix fundà i dirigí la col·lecció "Los Sports", publicada a Barcelona vers els anys 20. El volum 18 d'aquesta col·lecció tracta dels jocs olímpics, fou redactat per Manuel Nogareda i conté un pròleg del marquès de Villamejor.

Dins la història de la impremta l'aparició de les revistes és un fenomen molt més tardà. A Catalunya, a mitjan segle XIX, l'increment del pes social de la burgesia es palesà en l'aparició de revistes de tema miscel·lani. Més endavant sorgiren les revistes dedicades a un àmbit específic del coneixement. L'esport, fenomen modern, no tingué premsa especialitzada fins a la darrera del segle XIX.

A les revistes esportives estava dedicat l'àmbit cinquè de la mostra. Donada la importància de la col·lecció de revistes antigues de la Biblioteca de l'Esport s'oferí una introducció a cada títol de les publicacions periòdiques exposa-

des. A continuació en reproduïm una síntesi.

■ *Los Deportes* (1897-1910) naixia a Barcelona el 22 d'abril de 1897 amb l'objectiu de difondre la pràctica de la gimnàstica entre les classes populars. Amb el temps *Los Deportes* esdevingué l'òrgan de la Federación Gimnástica Española.

■ *Stadium* (1911-1930). El maig de 1911 sorgia inicialment com a re-

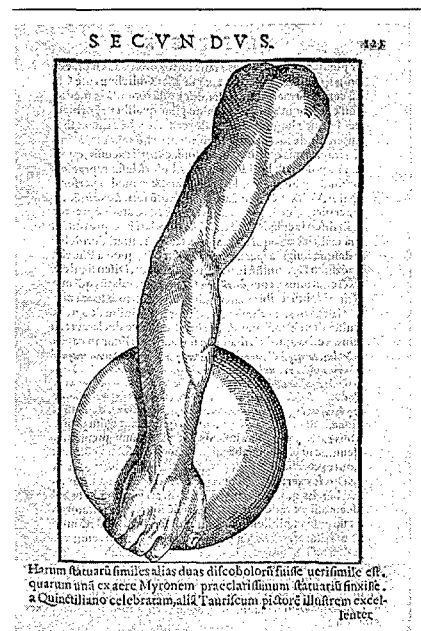
**PARTIT A BENEFICI
FUTBOL
CASTELLA-CATALUNYA**
14 d'Abril - 10ª Aniversari de la República
ESTADI DE MONTJUICH
A les 4'15 tarda Entrada: 2 Ptes.

Cartell litogràfic de Jan commemoratiu del partit a benefici de la Mutual Esportiva de Catalunya

vista quinzenal. De caire més elitista que *Los Deportes* s'adreçava a la societat benestant barcelonina.

■ *La Jornada deportiva* (1921-1925) es publicà per primera vegada a Barcelona el 10 d'octubre de 1921. Al primer número es manifestava la voluntat de fer un tipus de periodisme que alternés les notícies tècniques amb una àmplia informació esportiva.

■ *Xut* (1922-1936). És la primera revista d'humor dedicada a l'esport, principalment al futbol. El primer

Gravat de l'obra de G. Mercuriale, *De arte gymnastica libri sex*. Venècia: Giunti, 1601

número va publicar-se el 23 de novembre de 1922. L'ànima del setmanari fou Valentí Castanys que creà una veritable escola en el camp de l'humor esportiu.

■ *Sports* (1923-1924). El primer número és del 9 d'octubre de 1923 i el darrer publicat és del 25 de març de 1924. Naixia amb la voluntat d'alternar comentaris tècnics amb detalls anecdòtics i il·lustracions de gran qualitat.

■ *L'Esport català* (1925-1927). El 7 d'abril de 1925 veié la llum el primer número amb el suport dels diaris *La Veu de Catalunya* i *La Publicitat*, com a model de premsa genuïnament catalana que reivindicava un esport popular, amateur i nacional. El programa del setmanari queda sintetitzat amb els mots escollits per formar la capçalera.

■ *Gràfic-sport* (1926-1927). El primer número es publicà el novembre de 1926, incorporava els millors redactors i reporters gràfics del moment.

Estudi dels doctors Moragas i Suriol realitzat per a la Mutual Esportiva de Catalunya

- *Catalunya atlètica* (1933-1935). Fundada i dirigida per Guerau Garcia no era portantveu de cap entitat. El primer número veié la llum el setembre de 1933. L'editorial d'aquest primer número expressa la voluntat de difondre que a Catalunya hi ha una joventut que es preocupa pel conreu del cos i de l'esperit.
- *Barcelona universitari club* (1935-1936). El desembre de 1935 naixia el primer número d'aquest butlletí com a portantveu de l'esport a la Universitat de Barcelona. En la salutació del primer número es palesava el paper educatiu de la universitat i la necessitat de conrear l'esport.

La darrera part de la mostra s'anomenava "miscel·lània" perquè presentava obres de tota mena, de les quals destacarem aquí les relacionades amb el camp de la medicina de l'esport.

En primer lloc em referiré a una obra exposada dels doctors Moragas i Suriol, director i cap del servei mèdic i antropomètric, respectivament, de la Mutual Esportiva de Catalunya.²

L'obra esmentada és el text imprès de la comunicació *Tres mil quinientos casos de traumatismos de fútbol* que s'havia de llegir al "IV Congrés de Metges Esportius", celebrat en motiu dels Jocs Olímpics de Berlín el 1936. Es tracta d'un estudi estadístic dels casos tractats a la Mutual Esportiva de Catalunya durant els primers anys d'actuació de l'entitat. La Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya féu la inscripció al congrés dels metges catalans i es va fer càrrec de l'edició d'aquesta i d'altres comunicacions per al congrés de Berlín, però els seus autors no van poder anar a llegir-les, perquè va esclatar

Portada de *Los Deportes* amb la fotografia de Joan Gamper

la guerra.³ Es tracta, doncs, d'un treball imprès en castellà que inclou resums en francès, anglès, italià i alemany.

Una altra peça exposada és el text imprès d'un cycle de conferències celebrades a l'Acadèmia d'Educació Física de Catalunya i a l'Institut Psicotècnic. Aquest recull, publicat el 1937, conté: *Assaig de valoració i classificació de sistemes gimnàstics* de Joaquim Ral i Banús, *Valor energètic de l'alimentació* del Dr. Soler Dorff i *El paper de l'educació física en la formació ètica de la joventut* del Dr. Emili Mira. Els títols són prou suggestius i entenedors. En el text introductori a les conferències es posa de relleu la tasca de l'Acadèmia d'Educació Física de Catalunya "per a aconseguir que l'educació física fos un dels més fermes puntals de la cultura catalana".

Els treballs esmentats i *l'Assaig d'un pla general d'educació física* del Dr. Soler i Damians recullen el testimoni de la vitalitat dels estudis de medicina de l'esport a la Catalunya dels anys 30.

Finalment, voldria fer notar que la "miscel·lània" de l'exposició també presentava la reproducció de l'ordre de creació de l'Institut Català d'Educació Física i Esports, com a instrument tècnic de la Delegació d'Educació Física i Esports de la Generalitat de Catalunya. L'ordre esmentada, signada per Josep Irla, sotssecretari de Cultura, fou publicada al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* el 28 d'octubre de 1936.

A l'exposició es remarcava que el "punt f" de l'ordre tractava de la creació "d'una biblioteca d'educació física i d'esports... per tal que tothom que desitgi documentar-se trobi aplegat un material difícilment aprofitable si és dispers".

Em sembla important, també, donar a conèixer al lector el contingut del "punt c" d'aquesta mateixa ordre. Diu així: "Crear i dirigir el funcionament d'una oficina de fitxes biomètriques i mèdiques obligatòries per a tots els ciutadans que practiquin qualsevol activitat en l'ordre de la cultura física".

Han transcorregut més de 60 anys. La terminologia emprada en el text legal ha caigut en desús. Les circumstàncies històriques i socials són també diferents, però, em sembla que s'ha de dir que en els treballs i la normativa citats hem de veure-hi la llavor dels pioners i els inicis de la medicina de l'esport a Catalunya.

Bibliografia

- L'esport a la biblioteca: una mostra bibliogràfica i cartellística*. Esplugues de Llobregat: Generalitat de Catalunya. Secretaria General de l'Esport, 1998
- PALAU I DULCET, A. *Manual del librero hispanoamericano*. 2^a.ed. Barcelona: Librería Palau, 1948-1977.

² La Mutual fou una entitat d'assistència mèdica per atendre els esportistes, creada el 1930 pel Dr. Emili Moragas.

³ Agraeixo aquesta informació al Dr. Josep Moragas i Badia, fill del Dr. Emili Moragas. Ell mateix essent estudiant de l'últim curs de medicina ajudà el seu pare en el treball estadístic.